

povabljeni ste na kavo

»Vesel sem, da od smeha lahko celo živim«

Režiser, igralec, pisec in komik, ki je prejel nagrado za izbor in režijo predstave »Je to človek?«, se sprašuje, zakaj smo ljudje sposobni tako okrutnih, zavrženih dejanj, kot je Auschwitz, zrevoltirajo ga revizije ljudi in dogodkov, ki so le surrogat resnice – 0 minut in 50 in preostalih statistično predvidenih 25 centimetrih na metru življenja ...

Borisa Kobala najprej povežemo s smehom. Zamejski Slovenci so se mu smejali zaradi oddaj na Radiu Trst A in malični Slovenci zaradi TV Popra. Elektronski medij pač zasenči vse predstave, ki jih je režiral ali v katerih je nastopal. »Ukalupili so me v komedijo,« prizna Kobal, ki je bil zato Dnevnikove nagrade za najboljšo stvaritev na odru Mestnega gledališča ljubljanskega (deli si jo z dramaturginjo Iro Ratej), ki jo je prejel pred dnevi, toliko bolj vesel, saj si jo je prislužil z izborom in režijo predstave »Je to človek?«.

To ni vaša prva predstava, v kateri tematizirate nacizem. Že pred tremi leti ste na Mali sceni Mestnega gledališča ljubljanskega režirali predstavo Na čigavi strani, še pred tem Taborijev Mein Kampf v Slovenskem stalnem gledališču v Trstu. Ne navadno je, da vas to tako okupira, saj ste rojeni po vojni.

»Ta čas, ki ga hvala bogu nisem doživel, je genetsko položen

varne. Ti časi in predvsem ekstremni pojavi tistega časa me vedno zamikajo, razburijo, zrevoltirajo ... Še posebej sedaj, ko sem priča neki stupidni surrogatni reviziji. Ko sem gledal oddajo o škofu Rožmanu, nisem vedel, ali naj uničim televizor ali kakšen subjekt, ki se je pojavil v oddaji. Z usodo taboriščnika Prima Levija, ki je avtor teksta, po katerem smo naredili predstavo, sem se ukvarjal že davno in ves čas me gloda ta čudna neznanka, ki je ne znam razvozlati: zakaj smo ljudje sposobni tako okrutnih, zavrženih dejanj, kot je Auschwitz. Ne zadovolji me odgovor, da tako pač je že od nekdanj. To vem, toda vedno me gloda zakaj.«

Navidezna svoboda

Torej zakaj žival v človeku?

»Ja, točno. Razbesnijo me pripombe katoliškega tipa, pa sem rojen v tej kulturi in imam tudi nekaj zakramentov za sabo, ko mi dopovedujejo, da je vse od boga. Tudi Auschwitz je od boga? Dvakrat sem bil tam, vsakič do konca pretresen: ta neverjetna mehanizaci-

ja uničevanja, kjer ni bilo nič prepuščeno slučaju.«

Kabaret, s katerem ste tako uspešno začeli letošnjo gledališko sezono, nadaljuje to tematiko.

»Ravno tisti dan, ko sva z Iro dobila nagrado, smo izvedeli, da so v Nemčiji v dveh okrajih zmagali nacisti in zasedli sedeže v mestnem svetu. Nikoli nismo zares zapustili nacizma. Jemljemo ga kot neki simbol, kot pojem zla, ki pa se danes pojavlja v drugih oblikah. Upam, da se taborišča ne bodo ponovila, zato pa je bodeča žica zaobjela vso zemeljsko oblo in znotraj nje živimo v navidezni svobodi.«

Ta genetska determiniranost, o kateri govorite, je zaradi fašizma, ki se sedaj spet poraja v Trstu ...

»... nič se ne poraja, je vedno kar bil!«

Je bil, ampak se v zadnjih letih ponovno krepi.

»Osemdeseta leta so bila v Trstu res leta navideznega miru, a je Berlusconijevi desni vladi uspelo razširiti krila in razplamteti fašizem. Spet se je vse podrlo. Pojavile so se stare parole, geste, ki jih že dobro

poznam. Najprej sem bil osnovnošolec, kasneje dijak v isti stavbi v Trstu, kjer so fašisti dvakrat podtaknili bombo. Enkrat je eksplodirala, enkrat ne. Če bi eksplodirala tudi drugič, midva danes ne bi imela intervjuja. Za vokalom je bila italijanska šola in vedno so nas čakali in smo se pretepali. Zmerjali so nas s 'sciavi', in ko sem vprašal mamo, kaj je to, se je delala, da se o tem ne govori. Oče mi je povedal, a ta miroljubna razlaga je v meni sprožila revolt in sem vračal z udarci.«

Dvom o besedi

Zdaj pa z režijami.

»Tako nekako. Ampak argumenti intelektualnega tipa, beseda ... začenjam dvomiti o njeni moči. Hecno je, da sem si leta 1976, ko sem prišel študirat v Ljubljano, oddahnil, končno v domovini, no, pa sem spet stal pred okencem za tujce, takrat za vizum (smeh, op. p.)«

Dvomite o besedi? Režiser, pisec tekstov, igralec?

»Verjetno danes zadane samo beseda, ki pride iz računalnika ali vsaj iz televizijskega sprejemnika. Ampak nje nimamo mi v rokah, imajo jo drugi. To je Berlusconi zelo dobro razumel, zato si je podredil tri četrtine medijev.«

Že dolgo niste nič napisali, nobene radijske ali televizijske oddaje. Je ta tišina zatišje pred viharjem?

»Nisem čisto tiho. S Sergijem Verčcem igrava Zafrkoneja, ki je dobil na Tednu slovenske drame v Kranju nagrado občinstva. S tem uro in pol dolgim satiričnim blokom bo-

va nastopala tudi na Borštni-

kovem srečanju v Mariboru. Sicer pa nekaj snujem za radio, a imam res težave s časom, saj jeseni v gledališču nimam časa napisati niti recepta, kaj šele kaj daljšega. Več časa bo junija, ko bom končal mandat.«

Kaj boste počeli po desetih letih direktorovanja v Mestnem gledališču ljubljanskem?

»Zelo higiensko zame in za hišo je, da se razideva. Gledališče sem dobil v dobrem stanju in zdaj je v še boljši kondiciji.«

Boris Kobal, svobodni umetnik torej?

»Uradno bom na cesti. Ne me spraševati, da me ne pahnete v tesnobo (smeh, op. p.)«

Omenili ste pisanje za radio. Spet satira verjetno ...

»Upam, da bo nastal dober radijski kabaret, saj sva z Verčcem že dokazala, da to znava. Odlično bi bilo, če bi bila oddaja tedenska. Za vse drugo je pa še prezgodaj.«

Torej boste spet bolj na preži za aktualnimi dogodki, podobno, kot ste morali biti pri TV Popru?

»Dogodek tedna si moraš izmisliti, če ga slučajno ni. Vendar je treba humor širiti na področja, ki nimajo samo političnega ozadja. Neizčrpen vir navdiha so lahko skupne nevrose Slovencev, na primer alpinizem ali individualni športi, samomor, alkoholizem

»»»

Sam svoj avtor

Lažje pišete, če veste, da boste vi izvajalec?

»Absolutno! Nisem sposoben napisati skeča za druge.

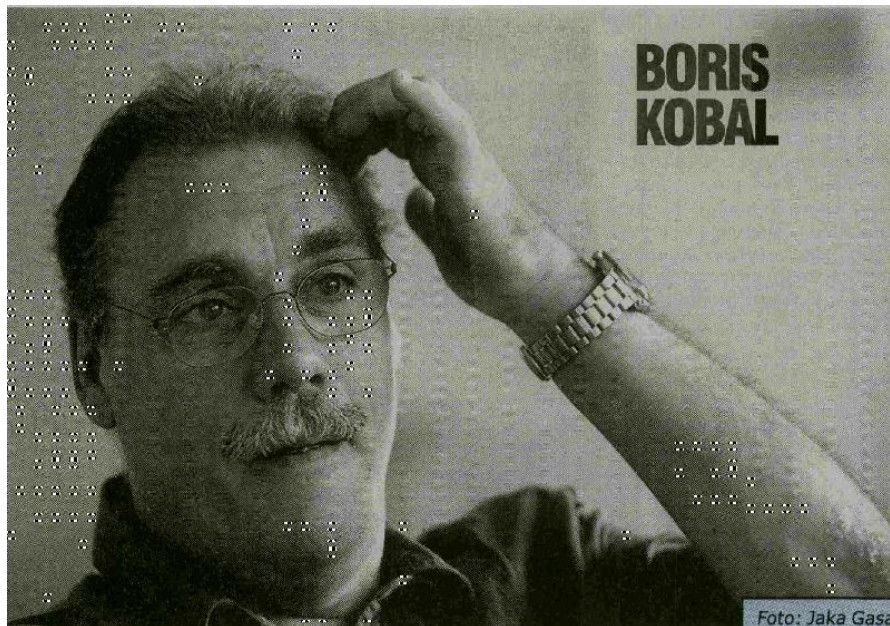
Ko pišem, vidim osebo, kako govori, hodi, kaj dela, ima svojo biografijo, ne glede na to, ali je izmišljena ali ne. Moja je, pa čeprav samo za pet minut. Nekaj, deset ali 20, je tudi takšnih likov, ki so se zelo prijeli in so imeli svoj lok, svojo zgodbo. Ljudje so to snemali in se jih še danes spominjajo. Ko sva z Verčcem začela, sva bila pionirja, in ker sva drezala v zamejske zadeve, sva postala nekakšna ljudska tribuna. Bila sva glas ljudstva in dobivala neverjetno veliko anonimne pošte o raznih svinjarjih. Tega nisva nikoli uporabila prav zato, ker je bil vir anonimen, sva pa malo raziskala, in če sva dobila zanesljivo informacijo, sva jo uporabila.«

Hitro sta postala zelo priljubljena.

»Slava je v slovenskem prostoru velika kurba. Zelo drago jo plačaš, za večji denar pa gre takoj s kom drugim (smeh, op. p.). Vseeno vam povem dogodek, ki mi laska. Konec osemdesetih, ko je padel berlinski zid, smo imeli nekaj udarnih oddaj na Radiu Trst A. Šel sem na kopanje v Savudrijo, na res veliko plažo, na katero prihajajo Tržačani. Ob pol dvanajstih so vsi prižgali radio, jaz sem ležal med njimi, ne vem, ali so me prepoznali ali ne, ampak na plaži sta se menjavala smeh in tišina, smeh in tišina...«

Tole ne govori v prid vaši tezi, da v besedo ne verjame več. Tudi predstava Afrika ali Na svoji zemlji, ki ste jo napisali za Slovensko stalno gledališče v Trstu, vas demantira.

»To je bilo res katarzično. Osemnajst zaporednih predstav si je ogledalo po 600 ljudi,

kar je bilo za Trst neverjetno. Vsakič je šlo domov okoli 150 ljudi brez vstopnic. Obravnaval sem popoln politični polum slovenskega zamejskega in ekonomskega prostora, osamljenost, zgodovinsko prepričanost nekim tokovom, na neki čuden način predvidel propad banke TKB, ki se je zares zgodil ravno v času teh predstav. Poskušal sem napisati še Afriko 2, pa jo je moja velika odgovornost pahnila v koš.«

Brez težav prehajate iz žanra v žanr, iz medija v medij.

»Ukalupili so me v komedijo, čeprav imam rad tudi dramski tekst z ironično dimenzijo.«

Inteligentni humor torej.

»Če se že ves čas vrtiva okrog besed: naj beseda izzove nasmeh, ki se lahko sprevrže v posmeh in ironičnost. To po mojem najbolj zaleže.«

Minuli in bodoči – centimetri

Deset let Mestnega gledališča ljubljanskega, petdeset let Borisa Kobala. Ste naredili obračun?

»Šest mesecev do 50. leta mi je manjkalo, ko sem v Trstu srečal znanca, uspešnega, leto

dni starejšega mizarja. Svojo delavnico je prepustil sinu, on pa z ženo potuje in sem ter tja malo tudi dela. Šla sva na kavo, iz žepa meter je potegnil in sva označila 75 centimetrov, kolikor naj bi moški povprečno živeli. Označil je še 50 centimetrov in mi pokazal tistih 25, ki so še ostali. Šel sem domov in vso noč nisem spal. Ni me preganjalo ‚preostalih‘ 25 centimetrov, ampak tistih 50, za katere skoraj ne vem, kam so šli. Moje delo ima šarm, vesel sem, da od smeha celo lahko živim. Neverjetno veliko mi pomeni energija, ki se pretaka na primer v predstavi Dragi Kučan, ti pišem v Portorožu, kjer je bilo 1800 ljudi ... Toda življenje izginja in za poklic sem si izbral esenco efemernosti, teater, kar je najbolj grozno. Zato gledam nazaj tistih 50 centimetrov in naprej tistih preostalih 24 in ni me sram priznati, da imam obdobja krize in da me malo zamaje. Zato doma ne pokam vicev in Bernarde ne zabavam ves čas, kot mislijo ljudje.«

Majda Hostnik ■